

Tıp Haftası ve 14 Mart Tıp Bayramı

Yeniçeri Ordusu'nun, İstanbul'un işgalinin ve ünlü sunucu Orhan Boran'ın 14 Mart Tıp Bayramı ile ne ilgisi var?

Nidai Sulhi ATMACA

Birçok bilim dalının olduğu gibi Tıbbın da beşiği kabul edilen Anadolu'da mitolojik tarihte, adı geçen ilk hekim Aesculapius'dur (Asklepios). Önce Zeus'un gazabıyla yıldırım çarpması ile öldürülen Aesculapius, daha sonra yine Zeus tarafından Tıp Tanrısı olarak ilan edilir. Tıbbın sembolü olan yılanlı asa Asklepios'un asasıdır. Tedavilerini uyguladığı Asklepion adlı merkezin antik kalıntıları İzmir'in Bergama ilçesinde ve görülmeye değerdir.

Osmanlı tarihinde ise tıp eğitimi ve uygulamaları 17. yüzyıla kadar Tıp Medreseleri'nde başarı ile uygulanmış ve örnek olmuş. Ancak 17. yüzyıl başlarından itibaren, her sahada olduğu gibi, Tıp Medreselerinde de gerileme başlamış. Eskisi gibi başarılı ve bilgi sahibi hekimler yetiştiremiyorlarmış. Kaynaklar bunun sebebi olarak, hekimler arasında yabancı dil bilenlerin sayısının çok az olmasını ve basılı kaynakların tercüme edilememesi ile sayısının yetersiz ve bunlara ulaşmanın çok zor olmasını gösteriyorlar. Az sayıda Osmanlı hekimleri ve bilim adamları kendi çabaları ile dil öğrenerek, bu kaynakları takip etmişler ve kendi birikimlerini de katarak kendi kitaplarını yazmışlarsa da, bu kitapları tıp öğrencilerine iletmekte yeteri kadar başarılı olamamışlar.

19. yüzyıla gelindiğinde durum tıp eğitimi açısından hiç de iç açıcı değilmiş. Tıp hizmeti çoğunlukla, azınlıklardan ve Avrupa'dan gelen yabancı hekimler ile mütabbipler (Tâbip olmayan sahte hekim) tarafından veriliyordu. Mütabbipler; hem ordu da aldıkları görevler, hem de serbest hekimlik yapmaları nedeni ile birçok insanın ölümüne sebep olmuşlar. Bunların tıp hizmeti vermesine Padişah fermanları dahi engel olamamış.

Bu durumdan büyük rahatsızlık duyan, Fransızca ve İtalyanca öğrenerek kendisini yetiştirmiş olan, bir grup hekim ile birlikte, Mustafa Behçet Efendi (1774-1834) tıp eğitiminin yeni uygulamalar ile verilmesi gerektiği fikrinden hareketle, III. Selim döneminde bir Tıphane açılması için girişimde bulunmuş. Teşrih (Anatomi) yasağından dolayı ulemanın tepkisinden çekinen III. Selim Tıphane açılışına izin vermeye cesaret edememiş. Ancak, 1805 yılında Rumlara bu izni vermiş. O dönemin Hekimbaşı olan Mustafa Behçet Efendi henüz 21 yaşında imiş. Mustafa Behçet Efendi tıp eğitiminin düzeltilmesi için giriştiği çabadan vazgeçmemiş ve nihayet II. Mahmut döneminde 53 yaşında iken 1827 yılında amacına ulaşmış.

Aslında bu bir fırsattan istifade durumu olarak değerlendirilebilir. Zira 17 Haziran 1826'da II. Mahmut tarafından dağıtılan Yeniçeri Ordusunun, yerine kurulan yeni ordu (Asakiri Mansure-i Muahhammediye) için hekim ihtiyacı olduğu ve bu hekimlerin Osmanlı tarafından yetiştirilmesi gerektiği fikri gelişmiş. Bunu fırsat bilen Hekimbaşı Mustafa Behçet Efendi 26 Aralık 1826'da II. Mahmut'a ardı ardına üç dilekçe vererek yeni tıp okulunun kurulma amacını, nasıl kurulacağını ve nerede kurulacağını arz eden teklifini yapmış. Padişah bu teklifleri kabul ederek, yeni tıp okulunun kurulmasına onay vermiş.

14 Mart 1827 Çarşamba günü Şehzadebaşı'ndaki Tulumbacıbaşı Konağı'nda, batılı anlamda tıp eğitimi verecek olan ilk tıp okulları olarak "Tıphane-i Amire" ve "Cerrahhane-i Amire" eğitime başlamış. Aynı bina içerisinde Tıphane ve Cerrahhane eğitimlerini ayrı ayrı sürdürüyormuş. Eğitim dört yılmiş.

Dördüncü yılda hocalar tarafından uygun görülenler sınava tabi tutulur, sınavı başaranlar, muavin tabip olarak askeri hastane ya da birliklere atanırmış. Burada bir hekim gözetiminde birkaç yıl çalışan tabipler, deneyim kazandıktan sonra serbest hekim olarak çalışma hakkını kazanıyormuş (Günümüzdeki mecburi hizmetin temeli bu olsa gerek!). Zamanla değişik yerlere taşınan ve değişik sistemler ile eğitim veren bu okullar, 1836 yılında Sarayburnu'ndaki askeri kışlaya taşınarak birleşmiş. Bu bina yetmediği için de 1839 yılında Galatasaray'daki Enderun Ağaları Okuluna taşınarak Mekteb-i Tibbiye-i Adliye-i Şahane adını almış.

17 Şubat 1839'da II. Mahmut tarafından açılışı yapılan bu okulda eğitim dili Fransızca olarak belirlenmiş. Bu yüzden yıllar içerisinde tercih edilirliliği azalmış ve mezun olan hekim sayısı düşmüş. Tedbir olarak I. Abdülaziz döneminde 1867'de Türkçe eğitim yapacak olan Mekteb-i Tibbiye-i Mülkiye açılmış. 1870 yılında Mekteb-i Tibbiye-i Adliye-i Şahane'nin eğitim dili de Türkçe'ye çevrilmiş. Askeri ve sivil tıp okulları, yapımına 1894 yılında II. Abdülhamit'in emri ile başlanan Haydarpaşa'daki Tibbiye Binası'na 1903 yılında taşınmışlar. Bu okullar 1909 yılında, 1900 yılında II. Abdülhamit'in emri ile kurulan İstanbul Darülfünun'u (Üniversitesi) (Darülfünun-u Şahane) bünyesine katılarak Darülfünun Tıp Fakültesi adını almış. 1933 yılında çıkarılan bir kanun ile Darülfünun lağvedilerek İstanbul Üniversitesi kurulmuş. İstanbul Tıp Fakültesi'ni, 1945 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi ve 1954 yılında Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi izlemiş. **14 Mart 2013 tarihine ülkemiz 89 adet tıp fakültesi ile giriyor!**

14 Mart'ın tarihsel dayanağı yukarıda bahsedilen Tıphane-i Amire ve Cerrahhane-i Amire okullarının açılışıdır. Ancak 14 Mart'ın Tıp Bayramı olarak kutlanmasına sebep olan ve bu güne anlam yükleyen olay bu okulların açılışından 92 yıl sonra, 1919 yılının 14 Mart günü gerçekleşmiştir. Hikâye ilginç;

Darülfünun-u Şahane 1919 yılı Mart ayına İngiliz birliklerinin işgali altında girmiş. Tibbiye öğrencileri işgali protesto etmek ve okullarını kurtarmak için çare aramaktadırlar. Okulun kuruluş yıl dönümü olan 14 Mart gününün ilk kez topluca kutlanmasına karar verilir. Asıl amaçları bu kutlama bahanesi ile şüphe çekmeden toplanmak ve işgal birliklerine karşı ayaklanmakmış. 14 Mart 1919 günü öğrenciler okulda toplanmaya başlar. Başını üçüncü sınıf öğrencisi Hikmet Bey'in çektiği bir gurup öğrenci, önceden tasarlandığı gibi gruptan ayrılarak, okulun iki kulesine çıkarlar. İki kule arasına çok büyük

bir Türk Bayrağı asmayı başarırlar. Bunu gören işgal kuvvetleri olaya müdahale ederlerse de gösteriyi engellemeyi başaramazlar. Öğrenciler eylemlerini ayaklanma boyutuna taşıyamamışlar belki ama herhangi bir zarar görmeden etkili bir protesto eylemi gerçekleştirmeyi başarmışlardır. İşte bu gün tıp camiasının emperyalist güçlere karşı resmen tepki verdiği, tavrını ortaya koyduğu gün olarak tarihe geçti ve bu günkü tıp bayramlarının da temelini oluşturdu.

Hikmet Bey daha sonra arkadaşları tarafından tıbbiyelilerin temsilci olarak seçildi. Aralarında topladıkları 9,5 Lira ile ve sivil ve askeri tüm tıp öğrencilerinin, kendisini vekil tayin ettiklerini gösterir imzalı belge ile Sivas Kongresi'ne katıldı. Kongrenin Manda ve Himaye konusunun görüşüldüğü oturumunda, Mustafa Kemal Paşa'ya hitaben, "Paşam, murahhası bulunduğum tıbbiyeliler beni buraya istiklâl davamızı başarma yolundaki mesaiye katılmak üzere gönderdiler, mandayı kabul edemem. Eğer kabul edecek olanlar varsa, bunlar her kim olurlarsa olsunlar şiddetle red ve takbih ederiz. Farzı mahal (örnek olarak), manda fikrini siz kabul ederseniz, sizi de reddeder, Mustafa Kemal'i vatan kurtarıcısı değil vatan batırıcısı olarak adlandırır ve tel'in ederiz (lanetleriz)" diyerek, O'nun takdirini kazanmış ve Kurtuluş Savaşı'nda O'nunla beraber mücadele etmiştir. Daha sonra Boran soyadını alan Hikmet bey (1901-1944), tanınmış sunucu Orhan Boran'ın (1928-2012) babasıdır.

14 Mart 1919 tarihinden itibaren, 14 Mart günleri Tıp Bayramı olarak kutlanmaya devam edildi. 1979-1999 tarihleri arasında Kızılay Genel Başkanlığı'nı aralıksız 20 yıl sürdüren, Dr. Kemal Demir'in Sağlık Bakanlığı yaptığı 1976 yılında alınan bir karar ile sadece 14 Mart günü değil, 14 Mart'ı içine alan hafta Tıp Haftası olarak kutlanmaya başlandı ve halen devam etmektedir.

ABD'de ameliyatlarda genel anestezinin ilk defa kullanıldığı 30 Mart 1842 tarihinin yıl dönümü, Hindistan'da ünlü doktor Bindhan Chandra Roy'un doğum ve ölüm yıl dönümü olan 1 Temmuz günü doktorlar günü olarak kutlanır. Bu açıdan bakıldığı takdirde de, 14 Mart gününün bir tabibe yada tıbbi bir olaya atfedilmediği, tıbbiyelilerin ülkemizin kurtuluşu ve özgürlüğü için başlattıkları mücadelenin yıl dönümü sebebi ile Tıp bayramı olarak kutlandığı görülmektedir ki bu, tıp fakültesinde eğitim gören her tabip adayının üzerinde düşünmesi gereken önemli bir husustur (**Dr. M. Kaan Patoglu 08.03.2010**).